

DOI [https://doi.org/10.32405/2308-8885-2023-3\(109\)-2-7](https://doi.org/10.32405/2308-8885-2023-3(109)-2-7)

УДК 37(091)(477.85)-051Воробкевич

Георгій Георгійович Філіпчук,

доктор педагогічних наук, професор, академік НАПН України, Національна академія педагогічних наук України, м. Київ, Україна, georg.filipchuk@gmail.com,
<https://orcid.org/0000-0001-7397-0874>

ПЕРСОНОЛОГІЯ ОСВІТИ І КУЛЬТУРИ БУКОВИНИ: СИДІР ВОРОБКЕВИЧ ЯК ПЕДАГОГ І ПРОСВІТНИК

Висвітлюється життєтворчість відомого представника культурно-мистецької сфери Буковини Сидора Воробкевича, що нині стає методологічною основою для змісту національно-патріотичного виховання молоді, нагадуючи всім про високість громадянської місії.

На основі вивчення фактів життєпису з'ясовано, що в надскладних умовах митець, педагог, просвітник української душі Сидір Воробкевич: всіляко єднав у спільноті охочих до громадської національно-культурної праці учнів, студентів і знакових особистостей української культури і мистецтва; творив задля пробудження української нації, у чому йому допомагали знання мов, культур, традицій європейських народів, різнобічність освіти й інтересів, природний талант і жага пізнання; виявляв особливе ставлення до народної культури, української літератури, історії, музики.

Ключові слова: Сидір Воробкевич, Юрій Федькович, Тарас Шевченко, Буковина, Україна, народність, мова, патріотизм, культуровідповідність.

Вступ. 120 років минуло, як відійшов у вічність видатний син українського народу, «будитель» його духу і національної свідомості Сидір Воробкевич. Разом зі своїми славними земляками (Юрієм Федьковичем та Ольгою Кобилянською) цей славний Буковинець животворив своєю талановитою працею високу музу, що оберігала історичну пам'ять, культурну традицію, рідну мову, народну віру. Це знамените тріо митців не просто взаємодоповнювали один одного, вони спільними зусиллями, опираючись на своєрідність власної природи, зміцнювали й оберігали святу ідею волі, визволення, соборної єдності українства,

усе те омріяне й святошне, чим жив Народ.

Тому важко уявити, що сучасна вітчизняна освіта, виховна система зможе позитивно впливати на особистість, суспільство, коли мінімізована увага до історичної правди, національних надбань, культурних досягнень власного народу, традицій, коли принцип народності залишений на задвірках педагогіки. Російська агресія проти України лише актуалізувала значущість такого вектору науково-освітньої діяльності. Тому логічним у педагогічній теорії і практиці мають ставати саме такі напрями та стратегічні завдання культурно-освітньої політики, які впродовж

останніх десятиліть Незалежності вироблялися громадськістю і державою як програма дій.

Насамперед це стосується положень, закладених у таких загальнонаціональних документах як: Конституція України, «Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття»); «Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті»; низка законодавчих актів про освіту та «Стратегія національно-патріотичного виховання дітей та молоді».

Саме здобуття Україною Незалежності й суверенності уможливило сформувати осучаснений і природовідповідний підхід до реалізації принципу народності, зазначивши, що «національне виховання спрямовується на залучення громадян до глибинних пластів національної культури і духовності, формування у дітей та молоді національних світоглядних позицій» [9, с. 140].

Ніякі суспільно-політичні, соціальні, гуманітарні суперечності в Україні не можуть посягати на цю методологічну основу виховання нації, оскільки в ній закладені підвалини патріотичного, громадянського, морального й інтелектуального зросту особистості.

Тому цій меті мають слугувати як нинішні суворі реалії, так і минувшина з її славними і трагедійними сторінками, безцінним досвідом і гіркими уроками. Однак беззаперечним є те, що наша історія, діяння відомих і часом незаслужено забутих, але не менш значущих українців, залишаються і на далеку перспективу життєствердними ідеалами та мотивами буття народу. Минуле стає нашим учителем. Згадуються слова видатного політичного й державного діяча XX ст. Вінстона Черчилля: «Ми не можемо знищити минуле, але ми зобов'язані уважно роздивитися його, щоб навчитись в нього того, що може знадобитись у майбутньому» [13, с. 31].

Аналіз основних досліджень і публікацій. У сучасній персонології української освіти і культури наявні розвідки, що розкривають роль Сидора Воробкевича в культурно-просвітницькому русі Буковини зокрема та України загалом (М. Білинська [1], Н. Гуїванюк [5], О. Кушніренко [7], О. Шубравська [16]

та ін.). У працях розкривається внесок С. Воробкевича в розвиток музичної культури України, культурно-просвітницького руху в Буковинському краї, специфіку жанрології творчості митця тощо. Водночас є потреба визначення його соціокультурної місії у поступі національної культури й освіти, аналізу його творчих взаємин з відомими українськими діячами як чинника соціокультурного розвитку України в історичній ретроспективі.

Мета статті – схарактеризувати життєтворчість Сидора Воробкевича, визначного просвітника, педагога, талановитого митця, сина українського народу, з урахуванням сучасних актуалітетів розвитку освіти – утвердження культуровідповідності й україноцентричності у процесі національно-патріотичного виховання української молоді.

Виклад основного матеріалу. С. Воробкевич був великим другом і творчим побратимом Ю. Федьковича. Обидва – активні члени товариств «Руська Бесіда» і «Народний Дім», академічного товариства «Союз», невтомно трудилися задля зросту й авторитету популярної в краї газети «Буковина». Один із сучасників Касіян Богатирець у «Споминах про Ю. Федьковича» згадує, як вечорами разом із членами «Руської Бесіди» Федькович часто слухав пісні, написані Воробкевичем, зокрема: «Пробудилась Русь» (слова й музика С. Воробкевича), «Та не дай, Господи» (слова Т. Шевченка, муз. С. Воробкевича), «Весною птички щебечуть» (слова Ю. Федьковича, муз. С. Воробкевича) [2, с. 281]. Сам видатний композитор був прикладом невтомної суспільно-громадської діяльності. Як пишуть свідки тих часів: «Щосереди і суботи ми сходилися в кімнатах «Руської Бесіди», де під проводом професора музики, композитора і поета Ісидора Воробкевича (псевдонім Данило Млака) або професора д-ра Стефана Стоцького (Смаль-Стоцького) вивчали досить обширний репертуар руських пісень. Тоді наш хор в Чернівцях був найлучший, далеко лучший, як німецький «Musikverein» або румунська «Armonia» [17, с. 283].

У надскладних умовах великий митець і невтомний просвітник української душі Сидір Воробкевич всіляко єд-

нав у спільноті охочих (і не дуже) людей до громадської національно-культурної праці – від учнів та студентів і до таких знакових особистостей як: Ю. Федькович, В. Дутчак, І. Семака, І. Тимінський, С. Смаль-Стоцький, Є. Пігуляк, О. Маковей, О. Попович та ін. Його етична норма передусім у ставленні до тамтешньої інтелігенції формувалася залежно її громадянського чину до національних громадських справ, жертвності й відданості українським ідеалам. Не дивно, що в холодну січневу суботу 1888 року (в день похорону Ю. Федьковича) С. Воробкевич у прощальній промові перед великою громадою акцентував увагу саме на цих чеснотах Поета. Він наголосив, що «велику втрату потерпіла не лише Буковинська, але і вся мати Русь, бо не стало її найкращого сина. Не стало просвітителя, що ніс світло в широкі маси народу, не стало неустрашимого борця за правду, за права народу, не стало обличителя кривд... Плачте! Щоби плач перетворився в радість, коли сповняться його пророчі слова і прийде час, коли пригноблений народ заживе на славу межи другими народами по божому і людському праву» [17, с. 285].

Ця коротка й заслужена характеристика окреслювала не тільки ціннісні діяння Федьковича, вона торкалася і самого Воробкевича, бо в ній відображена сутність його життєвої дороги, місії людини-інтелігента, стверджуючої ідеали борні за національну свободу, справедливість і обнадійливе майбутнє поневоленого народу. У цьому проявлялася його суголосність з гіркою правдою Федьковичевого Слова: «Тебе, серце моє Буковино, на аркані *повів німець з Відня, головонько бідна!*».

Воля для Воробкевича була такою ж верховинною вартістю, що й для «Буковинського кобзаря», той же осуд і прилюдний експансія, поневолення, упокорення людської свободи. Оце «Добувати батьківської / І волі, І слави!» слугувало і найвищим знаменом для високого злету Слова і Музики С. Воробкевича, що творив не заради «чистого» мистецтва, а задля справи пробуджуючої української нації, засвідчуючи про себе як визначного просвітника, педа-

гога, талановитого митця, достойного сина українського народу. Спільний знаменник, об'єднуючи ці дві знакові постаті, містилася в ювілейній промові (1886 р.) професора Смаль-Стоцького: «... *Ми один нарід, одна наша мати, одна наша мова*» [цит. за: 8, с. 566].

У цьому заповіті – містилися спраглої Соборності, якою жили, яку омріявали, яку витворювали своїм талантом, волею і вірою такі Особистості, як Сидір Воробкевич. Оті слова з його пісні «Пробудилась Русь» («*Покажімо супостатам, що це сила й воля в нас, / Що за правду, силу й волю ми боротись все готов*») могли народитися тільки в серці цієї відданої Україні людини, а найвищу шану їй любив до неї міг гідно презентувати такий народний легінь і просвітник, як Федькович. Адже саме цю пісню австрійська влада заборонила виконувати на концертах і публічно співати, вважаючи її «*підбуржуючою народ до повстання*».

В історії такі постаті завжди відігравали ключову роль щодо збереження ідентичності, внутрішню духовної суверенності, коду національної пам'яті. Особливо, коли народ у силу обставин позбавлявся державності, упокорювався «іншими». Тоді на передній план виходили не чинники формальної освіти, які формувалися чужинськими державними режимами, а просвітництво, національно-культурна робота, використання певної традиційної системи народного виховання, яке ґрунтувалося на почуттєво-ментальних витоках і національних цінностях. Вони ставали основою змісту народного виховання, його головними принципами і визначальними напрямками, суттєво змінюючи ті світоглядні орієнтири, форми, методи навчання і виховання, якими оперували колоністи. І хоча така ситуація творилася в «єдиному» політичному організмі, однак цілі офіційної культурно-освітньої політики метрополії, імперії щодо поневоленого народу і його власна ціннісна парадигма самоствердження часто перебували на протилежних полюсах.

Завдання, мета та перспективи майбутнього цього народу характеризувалися зовсім іншими ознаками і впливали із закономірностей національного розвитку, духовної потреби, що передусім передбачали волю, спра-

ведливість, суверенність. Зрощування такої самосвідомості опиралося на стрижневі базові основи народотворчості, що віками формувалися (стихийно й організовано) в людському середовищі. У виховних системах таких етнокультурних спільнот (навіть націй) ключовим принципом для виживання й подальшої суспільної еволюції була народність, поза якою унеможлилювалася сама сутність Буття конкретного етносу, народу, нації, Людини.

Тому мав рацію один із видатних представників української педагогічної думки К. Ушинський, зазначаючи, що виховання, яке зміцнює і розвиває в людині народність справляє сильний і благодатний вплив на розвиток суспільства, його мови, його літератури, його законів, словом, на всю його історію... народність є до цих пір єдиним джерелом життя народу в історії [15].

Саме ця ідея живила творчість багатьох поколінь українських просвітителів і будителів народного духу, на долю яких часто випало йти в перших рядах, обстоюючи власну ідентичність, рідну мову, культуру, шкільництво. Нині здавалося б, що такі вектори й параметри їхньої життєдіяльності мають належати історії, бути пошанованими й поцінованими, але не більше. Адже прийшла нова епоха з її глобальними й національним викликами, ризиками, потребами, які вимагають якісно інших сучасних новацій, знань, компетентностей, модерних технологій, креативного мислення. Так звана сучасна формула «4-К» – креативність, критичність, комунікаційність, командність – заповонила зміст і цілі теперішніх освітньо-виховних систем. І все ж, не заперечуючи такі підходи, варто визнати, що саме культурна спадщина народу, знання особливостей принципів і законів його життя в людському середовищі уможливають для майбутніх поколінь здатність оберігати і розвивати «себе», відігравати «свою» певну історичну роль у світовому просторі, бути своєрідним та унікальним складником у цивілізаційному «вінку» народів і націй.

Отож, усякий раз, коли народ через обставини утрачає свою культурно-історичну пам'ять, забуває про своє призначення, самість, він стає малоцікавим для себе, людства, потрапляючи під закони

розкладу. Сьогодні особливу цінність для українства всього світу мають ті ідеї народжені в минулому, які будили і зміцнювали людський дух, національну гідність, виховували повагу до рідної землі, мови, віри, традиції. У цьому ряду видатних українців, які стали оберегом національної культури, рідномовної освіти, помітною величиною є і Сидір Воробкевич. Пройшло вже 120 років, як не стало талановитого поета, письменника, композитора і громадського діяча, а його творчість зберігає свою актуальність, продовжує напувати сучасні покоління любов'ю до своєї землі, мови, пісні. Його знаменна пісня-вірш «Мово рідна» (1869 р.) мала в усі часи величезну популярність, друкувалася в букварях, читанках, співанниках для школярів.

*Мово рідна, слово рідне, хто Вас забуває,
Той у грудях не серденько, але камінь має.
Як же мову ту забути, що нею учила
Нас всіх ненька говорити,*

*ненька наша мила.
Ой, шануйте, поважайте
ріднесенку мову,
І навчайтесь розмовляти своїм
рідним словом [3].*

Відродно, що після 1989 р. дух національного відродження України повернув цей вірш на сторінки передовсім дитячих книжок. 33-річний С. Воробкевич по-громадянському, з боєм і надією застерігав дорослих і молодих українців від ігнорування рідного слова, вбачаючи в цьому велику людську гріховність. Бо «хто ся вас стидає, / хто горнеться до чужого, / Того Бог карає; / свої його цураються, / В хату не пускають. / А чужії, як заразу, / Чуму, обминають» [4, с. 222].

Захоплено він говорив і про значущість української народної пісні, заклинаючи громаду вивчати її скрізь і всюди, вважаючи талісманом й історією свого народу. Він був одним із тих небагатьох просвітителів на Буковині й на Західній Україні, які в другій половині XIX ст. з такою шаною і відповідальністю ставилися до рідного слова, пісенної спадщини. То були складні часи бездержавності, денационалізації, неосвіченості більшості населення. Особисто для Воробкевича ще й додавали-

ся тяготи раннього сирітства. І в цьому контексті дуже важливо окреслити надзвичайну важливу роль у тодішній ситуації чинника родинного виховання. Переїхавши після смерті батька (Івана Воробкевича, священника, викладача філософії в Чернівецькому ліцеї та духовній семінарії) в м. Кіцмань до дідуся й бабусі, Сидір Воробкевич разом із братом і сестрою, навчаючись у початковій школі, потрапили, на щастя, в те родинне середовище, яке залишило глибокий слід у подальшій творчій і громадській діяльності. Його дід Михайло, перейнявши від свого батька багатства фольклору, думи, розповіді, оповідання про українське козацтво, видатних його чільників Гонтю, Залізняка, зумів передати Сидору почуття любові до своєї землі, різноманітні знання про історію, культуру, віру рідного народу. Значний вплив на розвиток світогляду майбутнього поета і композитора мала бабуся Параскева, знаючи досконало пісенну, оповідальну народну творчість, вона обдаровувала молоді душі глибокою шаною до рідної мови, української пісні, розповідаючи про українських козаків, гайдамаків, кримських татар, поляків і турків, війни з московитами. А на подарований бабусяю золотий червінець Сидору купили скрипку, дідусь навчив його грати на ній, таким чином відкривши юнакові дорогу до Віденської консерваторії.

Це була велика школа родинного виховання, в якому авторитет і приклад старших відігравали помітну роль в становленні особистості. Важливо, що така атмосфера не могла спричиняти в характері і поведінці дітей емоційної, духовної, естетичної товстошкірості, морально-етичних вад. Великий народно-педагогічний принцип – «роби, як Я», власний приклад, поведінка, світобачення дідуся і бабусі стали запорукою для творчого і морального зростання Сидора і Григорія Воробкевичів.

У свій час, аналізуючи подібні взаємини і підходи у виховному процесі, В. Сухомлинський так охарактеризував цей педагогічний метод: «Усі знають здатність дітей наслідувати те, що вони бачать у людях, які для них є авторитетом» [14]. «Кіцманський» період виховання для С. Воробкевича був значущим

саме тим, що він напував дитинство й отроцтво тими знаннями, красою, добром, правдою, повагою, які пізніше переросли у певний моральний ідеал і власне благородство, супроводжуючи його на шляху подальшої долі. Саме тоді в його характері, світосприйнятті, життєвій позиції закладалась велика культура народності, стаючи живильним матеріалом і світоглядним орієнтиром у часи навчальної, літературно-мистецької, громадської діяльності. Навчаючись у чернівецькій гімназії, духовній семінарії він почав писати вірші, створювати музику, а коли став священником, ретельно збирав фольклористичні й етнографічні матеріали в буковинських селах. Добра обізнаність з народним життям, гімназійна й семінарська підготовка, основи родинного виховання, природні й набуті задатки до творчості сприяли його літературно-музичній і громадській діяльності.

На початку 60-х років XIX ст. у збірнику «Галичанин» Сидір Воробкевич друкує свої перші п'ять віршів, які навіяні почуттями до рідного краю і об'єднувалися назвою «Думки з Буковини». Його захоплення літературою, поезією, передовсім українською, просвітницькою роботою з часом спонукають до видання першого буковинського альманаху «Руська хата», який появився на громадських засадах 1877 року. Зважаючи на тодішній напівколоніальний стан українства Буковини, слабкий розвиток рідномовної освіти, доволі незначний і маловпливовий прошарок національної інтелігенції, принижений до побутового рівня статус української мови, це видання, створене зусиллями Воробкевича, було неоціненним для культурно-просвітницького життя і національного розвою краю.

Найперше, «Руська хата» була справжнім українським альманахом, який насамперед популяризував твори буковинських українських письменників. Вони були надзвичайно значущими для утвердження авторитету української мови, презентації української ідеї, несли значний просвітницький капітал консолідували інтелігенцію.

По-друге, аналіз надрукованих творів Ю. Федьковича (драма-трагедія «Довбуш», «Явір», «Волошин», «О чом

Дунай», «Де доля?»); С. Воробкевича («Нечай», «У степу», «Для мене однаково», цикл віршів «З нещасної Болгарії»); К. Устияновича («Молитва», «Шпиль високий полонини»); І. Мартиновича («Храм на Буковинській Русі»); А. Шанковського («Споминки про недавню бувальщину»), а також наддніпрянських письменників П. Куліша, Г. Барвінок засвідчують висвітлення дуже широкого спектру національно-культурних, національно-визвольних, історичних, героїко-патріотичних, фольклорно-етнографічних, народнописаних тем.

По-третє, поява таких видань виходила далеко за межі суто літературного призначення, оскільки в них висвітлювалися також суспільно значимі ідеї та процеси розвитку національного шкільництва, формування українського вчительства, його обізнаності, освіченості, національної свідомості.

По-четверте, буковинська «Руська хата» заклала підґрунтя для нових літературних, педагогічних видань, а також появи громадських товариств, організацій, які стали відігравати помітну роль в суспільно-політичному і культурному житті краю.

У такому ж різноплановому вимірі можна оцінювати і діяльність С. Воробкевича як педагога, письменника, композитора, священника, громадського діяча, просвітника, що передавав народу знання, прогресивні ідеї, культурні цінності.

Варто згадати, що С. Воробкевич разом з І. Мартиновичем був також одним із засновників першого українського часопису («Буковинська зоря»), що виходив на Буковині в 1870–1871 роках, писаний в своїй основі на штучній церковнослов'янській мові. Показово, що ця подія стала знаковою не лише для української інтелігенції. Дуже тепло привітав першу українську газету М. Емінеску – видатний румунський поет і громадсько-культурний діяч, який знав українську мову, прихильно ставився до української культури, творчості М. Драгоманова, І. Франка. Зазначений факт є свідченням вияву толерантності, діалогічності культур, намаганням національної інтелігенції у ті непрості часи знати, розуміти, поважати один одного. Патріотизм Емінеску, лю-

бов до румунського народу, його мови, історії, культури не були перепорою для визнання прав, свобод, гідності іншого народу. Будучи, за висловом Тудора Аргезі, «пречистим святим румунського вірша», богомним поетом для патріотично налаштованої молоді, Емінеску таким вчинком у ставленні до українського слова заслуговує шани і є повчальним прикладом для багатьох політиків, державних діячів і митців.

Подібні історичні приклади є актуальними і для нинішньої педагогіки, етнополітики, європейської освіти. Адже етичні норми в позиціях і діях людей не народжуються спонтанно, стихійно. Вони, зазвичай, підвладні певній логіці, причинно-наслідковим характеристикам виховання, самовиховання, впливам соціосередовища. Своєрідна «випадкова невинноватість», коли суголосність із життям свого народу, потреба самовизначення не упокорюють прагнення пізнавати й поважати «інші» культури, коли опертя на дух і принципи народності в життєдіяльності, творчості, громадській позиції сприяють гуманізації та етизації поведінкових норм особистості.

Принагідно зазначимо, що життєві шляхи С. Воробкевича та М. Емінеску багато в чому перекликаються. Обидва, навчаючись у чернівецьких гімназіях, Відні, беручи активну участь в студентських товариствах, ведучи громадську, літературну діяльність, безперервно себе удосконалювали самоосвітньою роботою, вивчали народний епос, фольклор, іноземні мови, культуру, поезію, музику, філософію, релігію, історію. І якщо перший вірш Емінеску, написаний в Чернівцях, був присвячений пам'яті улюбленого вчителя румунської словесності Арона Пумпула, учасника революції 1848 року, то перші твори Воробкевича також присвячені Буковині та історичному минулому України, що пізніше проявилось в написанні таких знакових творів: «Турецькі бранці» (1865), «Нечай» (1868), «Петро Сагайдачний» (1884), «Кочубей і Мазепа» (1891), високохудожніх поетичних і музичних праць. Іван Франко високо поцінював творчість Воробкевича, особливо ліричну, громадянську поезію, яка була «*осяяна блиском щирого,*

глибокого, людського і народолюбного чуття», стверджуючи цією оцінкою, що беззаперечною характерною рисою літератора і композитора, педагога і громадського просвітника, була народність. Народолюбство Воробкевича було надзвичайно природним і мелодійним, бо опиралося на ґрунт фольклорних джерел мудрості і краси. Він по-справжньому сповідував великі педагогічні принципи природо- і культуровідповідності, які утверджували у свій час великі європейці: Я. Коменський, Й. Песталоцці, А. Дістервеґ.

«Навчіться, – писав А. Дістервеґ, – поважати природу і ту землю, яку творець призначив вам для проживання. Коли-небудь Вас переселять на іншу планету, тоді ви будете вивчати також її, а поки що варто оглянутись належним чином на цю землю. Бо якщо не зробити цього, то залишитеся нерозумними...» [6, с. 331].

До честі С. Воробкевича, він одержимо щиро любив рідну землю, народ, його самобутню культуру, материнське слово, які завжди для нього були особливо принадними, викликаючи замилювання і повагу.

Народність у сприйнятті і творчості Воробкевича сприймалася як універсальна, загальнолюдська цінність. Недарма чимало його творів перекладено німецькою, болгарською мовами, а літературні інтереси, зміст оповідань, новел, нарисів сягали історичних, культурних сфер багатьох інших держав і народів («Нерон», «Клеопатра», «Шабля Сканденберга» тощо).

Полікультурність в її осучасненому розумінні була для нього (як просвітника, митця і педагога) також важливим принципом, адже він ґрунтовно вивчав зарубіжну культуру, добре знав, писав і творив українською, румунською, німецькою мовами. Написані ним відомі вокальні твори не лише на слова Т. Шевченка, а й на румунські вірші В. Александрі (понад 30 віршів) та М. Емінеску. Його учнями були видатні музиканти-композитори Чіпріан Порумбеску і Ойзебіус Мандичевський. Воробкевич сотворив понад тисячу віршів і поем, 18 п'єс, багато прозових творів. 1901 року з'явилася збірка поезій «Над Прутом» (за редакцією І. Франка), а в

1909–1921 роках О. Маковей видав три томи його літературних праць.

Опанування національної культурної спадщини, надбавь інших народів С. Воробкевич вважав необхідністю й нагальною потребою, з допомогою цього він удосконалював себе функціонально, професійно, морально. Володів надзвичайно розвинутою мотивацією щодо власного самоудосконалення. Викладаючи спів у Чернівецькій духовній семінарії та гімназії, відчувачи необхідність розвитку подальших професійних якостей педагога, він почав здобувати музичну освіту у Віденській консерваторії, зокрема в школі відомого австрійського композитора Ф. Кренна, знаного органіста, автора багатьох підручників співів, теорії музики, гармонії, популярних у європейських країнах. Успішно склавши іспити, отримавши диплом хормейстера і вокального педагога, С. Воробкевич значно посилив свій творчий потенціал, пишучи псалми, хорові твори, оперети, мелодії для власних віршів, а також компетентність і майстерність педагога й викладача на теологічному факультеті Чернівецького університету. Такі факти є свідченням, що безперервне самоудосконалення, навчання «впродовж життя» стало для нього нормою.

Знання мов, культур, традицій європейських народів, різнобічність освіти й інтересів, природний талант і жага пізнання зробили С. Воробкевича помітною творчою особистістю. З особливою увагою він ставився до народної культури, опрацьовував усе нове, що появлялося в українській літературі, музиці. Осип Маковей писав, що за кілька років він вивчив українську літературну мову краще, ніж жоден з буковинців. Ним створена музика, хори на тексти Т. Шевченка, М. Шашкевича, І. Франка, Ю. Федьковича, в яких відображено поклик його душі, моральний обов'язок служити своєму народові, вірячи в його кращу долю.

Те, що Тарас Шевченко на Буковині став символом українського національного духу, була заслуга і С. Воробкевича. 1864 р. в Чернівцях відбулося перше вшанування Кобзаря (на зібранні молоддю гроші у церкві Св. Параскеви). О. Маковей пізніше згадуватиме лист С.

Воробкевича від 13 лютого 1867 р. до відомого українського педагога, історика, громадсько-політичного діяча О. Барвінського: «Т. Шевченко нам просвітив дорогу, він нам показав, що наша мова здібна до відображення найглибших чувств і найглибших гадок» [10, с. 39].

Показово, що 1868 р. О. Барвінський також започатковує святкування у Львові роковин Т. Шевченка, значущість якого для збереження і творення рідного слова, української книжки, особливо для виховання молодого покоління, дуже гостро усвідомлював С. Воробкевич ще в 60-х роках XIX ст. І хоча бездержавність нації, духовне закріпачення народу, німецькомовне соціокультурне середовище унеможливило повною мірою служіння українській культурі, національному шкільництву, він докладав чимало зусиль і праці задля залучення до виховання й освіти української молоді. Як і Шевченко, що під завісу життя взявся писати для української молоді «Буквар» та інші підручники, так і С. Воробкевич пише українські твори, вірші-пісні для молодих людей, зокрема «Рідну мову», «Веснянку», «Осінь», «Колискову», «То наші любі високі Карпати» тощо. Створений ним репертуар для співаників початкової і середньої шкіл позитивно сприймався шкільною і батьківською громадськістю, оскільки зміцнював і утверджував національну ідентичність, самосвідомість молоді. Поруч з Ю. Федьковичем він своєю творчістю, громадською діяльністю всіляко підтримував і розвивав авторитет рідного слова, української літератури, музики, пісні і беззаперечно належав до кращих носіїв духу і чеснот українства.

«Буковинський соловей» Ю. Федькович (про якого С. Смаль-Стоцький сказав, що він був першим, який закликав могучу, сильну, віковічну підвалину – рідне слово, а Буковинська Русь уперше почула з його уст своє рідне слово [8, с. 595]), дуже радів успіхам Воробкевича, написавши йому щирого вірша [цит. за: 8, с. 574]:

*Світи, батьку, світи світло,
Бо я вже не вспію!
Світи правду, світи віру,
Любов і надію [12].*

Висновки. Нині життєтворчість таких велетів-будителів народного духу, як Сидір Воробкевич, стає методологічною основою для змісту національно-патріотичного виховання молоді, нагадуючи всім про високість громадянської місії, обрамленої віршованим закличом поета (Д. Макогон): *«В тяжку, безсонячну годину, // в хвили ворожих навал, // Любіть, кохайте Україну, // Як свій найкращий ідеал»* [11, с. 565].

У ці доленосні й тривожні часи боротьби з москвитами-загарбниками необхідно безперестану зрощувати національну свідомість, патріотизм, повагу й любов до України, духовність, моральність, громадянськість, загальнолюдськість на основі культурних надбань українського народу, його історії, рідної мови, мистецтва, віри, державницької традиції. І стрижневими підвалинами для оберегів української Ідентичності й Державності мають слугувати духовні Ідеали таких видатних Будителів Духу, яким був Сидір Воробкевич.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

- Білинська М. Сидір Воробкевич. Київ : Музична Україна, 1982. 48 с.
- Богатирець Касіян. Спомини про Ю. Федьковича. Юрій Федькович у спогадах сучасників / К. Богатирець; упор. Л. Ковалець. 2-е вид. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2019. С. 281.
- Воробкевич С. І. Рідна мова [Електронний ресурс]. URL : <http://www.ukrcenter.com>
- Воробкевич С. Рідна мова. Вибр. поезії. К. : Рад. письменник, 1964. С. 222.
- Гуйванюк Н. Етнокультурні виміри проповідей Сидора Воробкевича. URL : https://dspace.uva.nl/native_word/wp-content/uploads/2016/04/2012-13.pdf
- Дистервег А. Учителі : избр. пед. соч. М. : Учпедгиз, 1956. С. 331.
- Кушніренко О. Андрій Кушніренко – дослідник музичної спадщини Сидора Воробкевича. Вісник Львівського університету. Серія «Мистецтвознавство». – 2014. № 4. С. 186–193. [Електронний ресурс]. URL : <http://publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/artstudies/article/view/3136>
- Маковей О. Життєпис Осипа Юрія Гордіньського-Федьковича. Л. : Наук. тов. ім. Шевченка, 1911. 595 с.
- Національна доктрина розвитку освіти. Указ Президента України № 347/2002 від 17.04.2002 р. Київ, 2002. С. 140.
- Попович О. Осип Маковей – критик та історик літератури. Чернівці : Рута, 2001. С. 39.
- Письменники Буковини другої пол. XIX ст. – першої пол. XX ст. : Хрестоматія. Част. I. / упор. Б. Мельничук, М. Юрійчук. Чернівці : Прут, 2001. С. 565.
- Сидір Воробкевич – поет, письменник, композитор [Електронний ресурс]. URL : <http://www.ukrlib.com.ua/referats/printout/php?id=177>
- Сміт Д. Думати як Вінстон Черчилль. Пер. з англ. К. : Вид. Група КМ-БУКС, 2018. С. 31.
- Сухомлинський В. О. Учителі і діти. В 5-ти т. К. : Рад. школа, 1977. Т. 5. С. 197.
- Ушинський К. Д. Про народність у громадському вихованні. Вибр. педагогічні твори: в 2-х т. – Т. 1. К. : Рад. школа, 1983. С. 43–104.
- Шубравська О. Комедійний жанр у драматургії творчості Сидора Воробкевича. Слово і час. 2017. № 1. С. 88–97. URL: <https://il-journal.com/index.php/journal/article/download/33/850/>
- Юрій Федькович у спогадах сучасників / упор. Л. Ковалець. 2-е вид. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2019. С. 283.

References

- Bilynska, M. (1982). Sydir Vorobkevych [Sidor Vorobkevych]. Kyiv: Muzychna Ukraina.
- Bohatyrets, Kasiian. (2019). Spomyny pro Yu. Fedkovycha. Yuriy Fedkovych u spohadakh suchasnykyv [Memories of Yu. Fedkovych] (Vyd. 2-he, s. 281). L. Kovalets (Upor.). Chernivtsi: Chernivetskyi nats. un-t im. Yu. Fedkovycha.
- Vorobkevych, S. I. Ridna mova [The mother tongue] [Elektronnyi resurs]. Retrieved from <http://www.ukrcenter.com>.
- Vorobkevych, S. (1964). Ridna mova. Vybr. poezii [Teacher: fav. ped. op.]. K.: Rad. pysme. nnyk.
- Huivaniuk N. Etnokulturni vymiry propovidei Sydora Vorobkevycha [Ethnocultural dimensions of Sydir Vorobkevych's sermons]. Retrieved from https://dspace.uva.nl/native_word/wp-content/uploads/2016/04/2012-13.pdf
- Dysterveh, A. (1956). Uchytel: yzbr. ped. soch [each: fav. ped. op.]. M.: Uchpedhyz.
- Kushnirenko, O. (2014). Andrii Kushnirenko – doslidnyk muzychnoi spadshchyny Sydora Vorobkevycha [Andriy Kushnirenko is a researcher of Sydir Vorobkevych's musical heritage]. Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriya «Mystetstvoznavstvo», 4, 186-193. Retrieved from <http://publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/artstudies/article/view/3136>
- Makovei, O. (1911). Zhyttiepys Osypa Yuriiia Hordynskoho-Fedkovychaiu [Biography of Osip Yuriy Hordynskyi-Fedkovych]. L.: Nauk. tov. im. Shevchenka.
- Natsionalna doktryna rozvytku osvity [National doctrine of education development]. (2002). Ukaz Prezidenta Ukrainy №347/2002 vid 17.04.2002 r. K.
- Popovych, O. (2001). Osyp Makovei – krytyk ta istoryk literatury [Osyp Makovey is a literary critic and historian]. Chernivtsi: Ruta.
- Pysmenniky Bukovyny druhoi pol. XIX st. – pershoi pol. XX st.: Khrestomatiia (Chast. I, s. 565) [Writers of Bukovina of the second half. XIX century – the first half of the 20th century]. B. Melnychuk, M. Yuriichuk (Uporiad.). Chernivtsi: Prut.
- Sydir Vorobkevych – poet, pysmennyyk, komozytor [Sydir Vorobkevych is a poet, writer, composer] [Elektronnyi resurs]. Retrieved from <http://www.ukrlib.com.ua/referats/printout/php?id=177>
- Smit, D. (2018). Dumaty yak Vinston Cherkhyll [Think like Winston Churchill]. Per. z anh. K.: Vyd. Hrupa KM-BUKS.
- Sukhomlynskyi, V. O. (1977). Uchytel i dity [Teacher and children] (T. 5.). K.: Rad. shkola.
- Ushynskyi, K. D. (1945). O narodnosti v obshchestvennom vospityany: yzbr. ped. soch [On nationality in public education: fav. ped. op.]. M.: Uchpedhyz.
- Shubravskaya, O. (2017). Komediinyi zhanr u dramaturhiinii tvorchosti Sydora Vorobkevycha

[The comedy genre in Sydir Vorobkevych's dramatic work]. Slovo i chas, 1, 88-97. Retrieved from <https://il-journal.com/index.php/journal/article/download/33/850/>

17. Yuriy Fedkovych u spohadakh suchasnykyv [Yuriy Fedkovich in the memories of his contemporaries] (Vyd. 2-he). (2019). L. Kovalets (Upor.). Chernivtsi: Chernivetskyi nats. un-t im. Yu. Fedkovycha.

Georgii Georgiovich Philipchuk, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Academician of the NAES of Ukraine National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine, georg.filipchuk@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0001-7397-0874>

Personology of education and culture in Bukovyna: Sydir Vorobkevych as a teacher and educator

The article focuses on the fact that now, in times of war, cruel existential trials of the Ukrainian people in the struggle against Russian invaders for their independence, statehood, and national identity, it is necessary to evaluate the heroes of national education and culture with deep respect, attention, and regard. Sydir Vorobkevych stands out among the well-known representatives of the cultural and artistic field of Bukovyna. It is proved that now the creativity of such prominent figures of the national spirit as Sydir Vorobkevych is becoming a methodological basis for the content of national patriotic education of young people, reminding everyone of the high civic mission. Based on the study of the facts of his life, it was found that in extremely difficult conditions, the great artist and tireless educator of the Ukrainian soul, Sydir Vorobkevych, in every possible way, united those who were willing to engage in public national and cultural work – from pupils and students to such significant personalities as Y. Fedkovych, S. Smal-Stotsky, O. Makovey, O. Popovych, and others. His ethical norms concerning the intelligentsia were formed according to their civic duty to national public affairs, sacrifice, and devotion to Ukrainian ideals. S. Vorobkevych worked not for the sake of «pure» art but for the sake of the awakening Ukrainian soul, proving himself to be an outstanding educator, teacher, talented artist, and a worthy son of the Ukrainian people. His knowledge of languages, cultures, and traditions of European nations, his versatility of education and interests, and his natural talent and thirst for knowledge made S. Vorobkevych a notable creative personality. He paid special attention to folk culture and worked on everything new that appeared in Ukrainian literature and music.

In history, such figures have always played a key role in preserving identity, internal spiritual sovereignty, and the code of national memory. A nation that defends and fights for its freedom and sovereignty shall remember our outstanding educators, artists, and creators of the Ukrainian idea, who sacredly protected, strengthened, and nurtured the national amulets of Shevchenko's word, historical memory, their own culture, and self-awareness, «humanizing» the people, the nation, and the world.

Keywords: Sydir Vorobkevych, Yuriy Fedkovych, Taras Shevchenko, Bukovyna, Ukraine, nationality, language, patriotism, cultural relevance.

Стаття надійшла до редакції 03.08.2023 р.